

BOSHLANG‘ICH SINIF DARSLIKLARIDAGI MATNLAR TAHLILI

(2-SINF DARSFIGI MISOLIDA)

Shodiyeva Mehribon Amin qizi, BuxDPI mustaqil izlanuvchisi

Email: mexribonshodiyeva8@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining lingvistik bilimlarini oshirishga qaratilgan topshiriqlar mazmuni hamda ularning ahamiyatli jihatlari haqida fikr-mulohazalar bayon qilingan. Aytilgan ma‘lumotlar 2-sinf ona tili darsligining III qismida berilgan mavzular asosida izohlangan.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich sinf, darslik matnlari, matn tahlili, 2-sinf darsligi, ta‘lim jarayoni, o‘quv material, til ko‘nikmalari, o‘qish ko‘nikmalari, pedagogik metodika

АНАЛИЗ ТЕКСТОВ В УЧЕБНИКАХ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ (НА ПРИМЕРЕ УЧЕБНИКА ДЛЯ 2-ГО КЛАССА)

Шодиева Мехрибон Амин кызы, независимый исследователь Бухарского государственного педагогического института

Email: mexribonshodiyeva8@gmail.com

Аннотация: В данной статье представлено содержание заданий, направленных на совершенствование языковых знаний учащихся начальной школы, и их значимые аспекты. Представленная информация интерпретируется на основе тем, представленных в части III учебника родного языка для 2-го класса.

Ключевые слова: начальная школа, тексты учебника, анализ текста, учебник для 2-го класса, учебный процесс, учебный материал, языковые навыки, навыки чтения, педагогическая методика

ANALYSIS OF TEXTS IN PRIMARY SCHOOL TEXTBOOKS (BASED ON THE 2ND GRADE TEXTBOOK)

Shodiyeva Mehribon Amin qizi, Independent Researcher at Bukhara State Pedagogical Institute

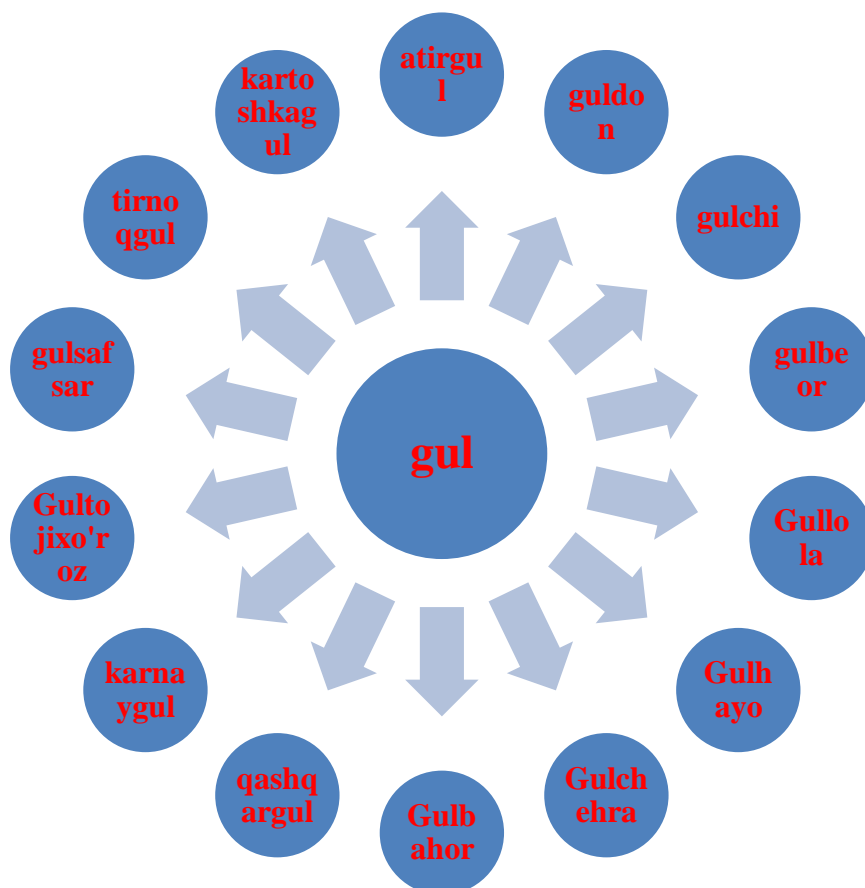
Email: mexribonshodiyeva8@gmail.com

Abstract: This article presents the content of tasks aimed at improving the linguistic knowledge of primary school students and their significant aspects. The information provided is interpreted based on the topics presented in Part III of the 2nd grade native language textbook.

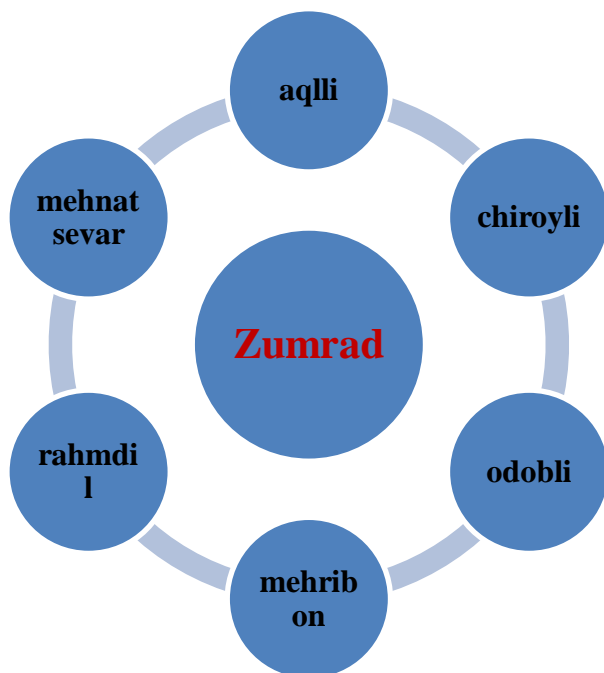
Keywords: primary school, textbook texts, text analysis, 2nd grade textbook, educational process, educational material, language skills, reading skills, pedagogical methodology

Bugungi kunning dolzarb muammolaridan biri raqobatbardosh kadrlar tayyorlash va yosh avlodni har jihatdan yetuk shaxs sifatida tarbiyalashdir. Buning uchun yoshlarda mustaqil fikrlash, mantiqiy tafakkur va nutq madaniyati to‘g‘ri shakllangan bo‘lishi lozim. Ona tili darslaridan ko‘zlangan maqsad ham aynan shunday. boshlang‘ich sinf darsliklaridagi mavzular nazariyadan ko‘ra ko‘proq amaliy tarzda

ishlashga qaratilgan bo‘lib, berilgan matnlar ham hayot bilan bog‘liq bo‘lgan mavzular asosida tuzilgan. O‘quvchilar mavzuni tushunish bilan birga yangi ma’lumotlarga ega bo‘lib boradilar. Jumladan, 2-sinf(II qism) ona tili darsligida berilgan matnlarni tahlil qiladigan bo‘lsak, unda “Mening oilam”, “Bolalarning jajji huquqlari”, “O‘zbekistonning noyob tabiati”, “Jonli burchak”, “Ona tabiatni asraylik” va “Tabiiy boyliklarni tejaylik” kabi mavzularga oid matnlar berilgan. Ushbu mavzular orqali bir qancha tarbiyaviy ahamiyatga ega bo‘lgan tushunchalar yoritilgan. Oilaning naqadar muqaddas dargoh ekanligi, qonunlarni bilishning ahamiyati, tabiatni asrab-avaylash, tabiiy boyliklardan oqilona foydalanish kerakligini bilib oladilar va hayot bilan bog‘liq ma’lumotlarga ega bo‘ladilar. Ushbu darslikda tutuq belgisi, bo‘g‘in, yonmayon kelgan bir xil undoshlar, so‘z va uning ma’nolari kabi grammatik mavzular berilgan. Mavzular kesimida 27 ta matn berilgan bo‘lib, dialog yoki ma’lumotlar shaklida bayon qilingan. Bundan tashqari, rasm asosida gaplar tuzish, matn hosil qilish kabi topshiriqlar, imloviy xarakterdagi mashqlarni ko‘rishimiz mumkin. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini lingvistik tushunchalar bilan tanishtirish bevosita tilshunoslikning boshqa bo‘limlari bilan aloqadorlikda olib boriladi. Jumladan, 2-sinf III qism ona tili darsligida “Shahar, qishloq, ko‘cha va daryolarga qo‘yilgan nomlar imlosi” mavzusi berilgan bo‘lib, bunda bir vaqtning o‘zida o‘quvchi ham leksik, ham fonetik, ham orfografik va grammatik bilimlarni o‘zlashtirishi mumkin. Mavzuda berilgan mashqlarni bajarish jarayonida esa toponimlarga oid ma’lumotlarga ega bo‘lib boradilar. Dars jarayonida, ayniqsa, qadimiy yoki yo‘qolib borayotgan joy nomlari haqida qo‘shimcha ma’lumotlar berish ham o‘quvchilarda katta qiziqish uyg‘otadi. Mavzuga oid turli toponimik mazmundagi matnlarni shunchaki bosh harflarsiz va tinish belgilarisiz o‘quvchilarga tarqatish mumkin. “Mozaika” usulidan foydalangan holda yurtimizdagi go‘zal shaharlar yoki buyuk ajdodlarimiz haqidagi qiziqarli ma’lumotlarni turli qismlarga bo‘laklagan holda guruhlar kesimida vazifalar berish ham ancha samarali bo‘ladi. Bunda o‘quvchilar matndagi gaplarni mazmunan bog‘lash asosida yaxlit matnni hosil qiladi. “Men sevgan fan” mavzusida esa bugungi kundagi innovatsion yangiliklar, ilm-fan sohasidagi eng so‘nggi yutuqlardan xabardor bo‘lishlari mumkin. Ushbu mavzuda bir nechta so‘zlarni o‘zaro birlashtirish, turli yasovchi qo‘shimchalar qo‘shish orqali yangi so‘z yasash kabi tushunchalarga ega bo‘ladilar. Natijada o‘quvchilar lug‘atida qo‘shimcha so‘zlar, ya’ni neologizmlar paydo bo‘ladi. Birgina o‘zakdan ham turli ma’noga ega bo‘lgan bir qancha so‘zlarni hosil qilish orqali o‘quvchilarda mantiqiy fikrlash ko‘nikmalarining yana-da o‘sishiga erishish mumkin. Bu jarayonda yangi tushunchalar paydo bo‘ladi va o‘quvchilarning faol lug‘atiga kirib boradi. Masalan, quyidagi chizmaga e’tibor bersak, “gul” o‘zagidan hosil bo‘lgan bir nechta so‘zlarni ko‘rishimiz mumkin. So‘zga so‘z va turli yasovchi qo‘shimchalar qo‘shish natijasida hosil qilingan yangi so‘zlar ketma-ketligi o‘quvchilarda “so‘z yasalishi” bo‘limiga oid bilimlarni yana-da oshirish bilan birga dunyoqarashini boyitishga ham yordam beradi. Yozilgan so‘zlar ma’nosini lug‘at asosida tushuntirish va ular ishtirokida gaplar tuzdirish ham yaxshi samara beradi. Ushbu jarayonda o‘quvchilarda yangi so‘zlar ma’nosi, talaffuzi va imlosiga oid bilimlar shakllanadi.

Darslikda berilgan “Shaxs va narsa nomini bildirgan so‘zlar imlosi” mavzusida 5 daqiqali “esse” yozish topshirig‘ini berish mumkin. Ya’ni o‘quvchilar o‘zlari yoqtirgan kasblari haqida qisqacha hikoya qilib berishadi. Topshiriqni baholashda tuzilgan gaplar mazmuni, so‘z birikmalari orasidagi bog‘lanishlar va imloga ahamiyat qaratish lozim. Bu mavzu orqali Kim? Nima? kabi so‘roqlarni to‘g‘ri berish, birlik va ko‘plik tushunchalariga oid bilimlarga ega bo‘ladilar. Mavzuga qo‘shimcha ravishda rasm asosida matn tuzish topshirig‘ini berish mumkin. Ya’ni, berilgan rasmdan birlik va ko‘plikda tasvirlangan narsa yoki shaxslarni topish va guruhlash asosida mavzuga oid bilimlar yana-da mustahkamlanadi. “Ism va familiya imlosini o‘rganamiz” mavzusida esa o‘quvchilarga o‘z ismlari ma’nosini izohlash hamda “zanjir” usulida aytilgan ismning oxirgi harfiga ko‘ra davom ettirish kabi topshiriqlarni berish mumkin: Anora, Akmal, Laylo, Olima, Anvar... kabi. Ushbu mavzu orqali o‘quvchilarda atoqli va turdosh otlarga oid dastlabki tasavvurlar ham hosil bo‘ladi. Masalan, Nodir – o‘g‘il bolalar ismi, nodir – qimmatbaho. Dono – qiz bolalar ismi, dono – aqlli. O‘quvchilarni qiziqtirish maqsadida turli ertak, hikoya yoki multfilm qahramonlari nomlaridan ham foydalanish mumkin. Ularning qobiliyatlari, ijobiy yoki salbiy taraflari haqida ma’lumotlar so‘rash mumkin.

Xulosa sifatida aytadigan bo‘lsak, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida lingvistik bilimlarni yetarli darajada yetkazib berishda to‘g‘ri tanlangan amaliy topshiriqlar, interfaol metodlar muhim ahamiyatga ega. 2-sinf darsliklaridagi matnlar boshlang‘ich ta‘lim jarayonining ajralmas qismi bo‘lib, bolalarning bilim va ko‘nikmalarini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Ularning mazmuni, tili va ta‘lim-tarbiya ahamiyati yosh o‘quvchilarning rivojlanishiga mos keladi. Shu sababli, darslik matnlarini doimiy tahlil qilib borish va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni joriy etish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik-milliy g‘oyamizning poydevoridir. - Toshkent-2021.
2. Hakimov J.O. “Ta’limda axborot texnologiyalari” 2016 yil.
3. Daminov.O.O. Kasbiy pedagogika 2018 yil.
4. Qosimova K., Matchonov S., G‘ulomova X., Yo‘ldosheva Sh., Sariev Sh. Ona tili o‘qitish metodikasi. –T.: Bayoz, 2022. – 304 b.
5. Abdullayeva F. Ta’lim tizimi sifatini oshirishda pisa va timss kabi xalqaro tadqiqotlarning roli //центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2021. – Т. 3. – №. 3.
6. Nurillayevna A. F. Teaching Scientific Popular Articles in Mother Nili and Reading Literacy Courses //European journal of innovation in nonformal education. – 2022. – Т. 2. – №. 3. – С. 47-50.
7. Abdullayeva F. Methodological possibilities of organization of primary school technology lessons with pedagogical technologies //центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2021. – Т. 8. – №. 8.
8. Nurullayevna, A. F. (2022). Ona tili va o‘qish savodxonligi darslarida ilmiy ommabop maqolalarni o‘rgatish. barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali, 2(4), 406-409.
9. Курбанова, Ш. Н., Абдуллаева, Ф., & Очилова, Г. О. (2021). Педагогическая технология– целостная система образовательного процесса. новые педагогические исследования: сборник статей IV, 20.

10. Qurbonova S. N., Abdullayeva F. Tarbiya darslarida interfaol metodlardan foydalanish //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 6. – С. 1030-1035.
11. Абдуллаева, Ф. Н. (2022). Boshlang'ich sinf ona tili va o'qish savodxonligi darslarida ilmiy-ommabop maqolalarni o'rgatishning metodik imkoniyatlari: <https://doi.org/10.53885/edinres.2022.9.09.034> Abdullayeva Feruza Nurilloevna Buxoro davlat universiteti o'qituvchisi. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (9), 243-246.
12. Abdullayeva Feruza, N. (2022). Start Methodological Options for Teaching Scientific and Popular Articles in First Grade Mother Tongue and Reading Literacy Classes. *International Journal of Trend in Scientific Research and Development*, 6(6), 1433-1436.
13. Nurilloevna, A. F. (2022). General Structure of Teaching Courses of Popular Scientific and Artistic Articles on the Theme of the Seasons of the Year. *Web of Scholars: Multidimensional Research Journal*, 1(6), 1-5
14. Nurillayevna, A. F. (2023). Use of new pedagogical technologies in mother language and reading literacy lessons. *Horizon: Journal of Humanity and Artificial Intelligence*, 2(5), 5-9.
15. Nurillayevna, A. F., & Muhammadjonovna, S. E. (2023). Ona Tili Va
16. O'qish Savodxonligi Darslarida Matn Ustida Ishlashda Pirls Topshiriqlaridan Foydalanish. *Academic Integrity and Lifelong Learning (France)*, 215-219.
17. Nurillayevna, A. F., & G'anijonovna, Q. M. (2023). Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida yangi pedagogik texnologiyalardan foydalanish. *Innovative Society: Problems, Analysis and Development Prospects (Spain)*, 181-184.
18. Abdullayeva, F. (2023). Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida ilmiy ommabop maqolalarni o'rgatish. *центр научных публикаций (buxdu.uz)*, 28(28).
19. Nurillayevna, A. F. (2023). Methodological Basis of Development of Science-Related Competences In Teaching Works of Art in Primary Classes Based On Synergic Approach. *International Journal of Formal Education*, 2(10), 61-66.